

ТА`ЛИМ, ФАН ВА ИШЛАБ CHIQARISH INTEGRATSIYASI- IJTIMOIY SHERIKLILIK MODELI

Ne`matova Z.F.

Professional ta`limni rivojlantirish instituti tayanch doktoranti

Tayanch so`zlar: Integratsiya, taktik va strategik, konsentratsiya, ijtimoiy sheriklik, modernizatsiya, uzluksiz ta`lim

Ключевые слова: интеграция, тактико-стратегическая, концентрация, социальное партнерство, модернизация, непрерывное образование.

Key words: integration, tactical-strategic, concentration, social partnership, modernization, continuous education.

Keng ma'noda, ijtimoiy sheriklik jamoaviy qo'shma faoliyat sifatida qaraladi, ta'lim ishtirokchilari tomonidan birgalikda ta'sir ko'rsatadigan turli ijtimoiy guruhlardan tarkib topadi.

O'zbekistonda modernizatsiyaning eng muhim yo'nalishi ta'lim sohasida idoraviy izolyatsiyaning yengish uchun emas, ochiq, turli ko'lamli ta'lim muassasalariga aylantirish faoliyati shaharning dolzarb iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy muammolarini hal etishga qaratilgan ijtimoiy-ta'lim tizimlari, mintaqalarda olib boriladi. Ta'limning ochiqligi muassasalarda ijtimoiy sheriklik tizimini, jamiyatning boshqa sohalari bilan kooperatsiya aloqalarini, hokimiyat organlari, biznes, ta'lim, madaniyat va ilm-fan muassasalari qurilishida ifodalanadi. Taktik va strategik rejada o'zaro manfaatli hamkorlik, ta'lim muassasasi va ijtimoiy hamkorlarning birgalikdagi faoliyatidir.[1]

Ta'lim, fan va ishlab chiqarishni integratsiyalashda ijtimoiy sheriklik modeli odatda ta'lim muassasalari, ilmiy tadqiqot tashkilotlari va sanoat manfaatdor tomonlari o'rtasidagi hamkorlikni o'z ichiga oladi. Ushbu model ushbu sub'ektlar o'rtasida hamkorlik, bilim almashinuvi va resurslar almashinuvini rivojlantirish orqali nazariya va amaliyot o'rtasidagi tafovutni bartaraf etishga qaratilgan. U ko'pincha qo'shma tadqiqot loyihalari, amaliyotlar, sanoat tomonidan homiylik qilinadigan o'quv dasturlarini ishlab chiqish va ishchi kuchida innovatsiyalar

va raqobatbardoshlikni oshirish uchun texnologiyalarni uzatish dasturlari kabi tashabbuslarni o'z ichiga oladi.

Sh.M.Mirziyoyevning “YANGI O'ZBEKISTON STRATEGIYASI” nomli asarida sifatli ta'lim - inson kapitalini rivojlantirishning xal qiluvchi omili to'g'risida gapirib, bunda uzluksiz ta'lim tizimi uchun milliy o'quv dasturini joriy etish, ta'lim sifatini oshirish va raqobatbardosh kadrlar tayyorlash masalalariga alohida e'tibor berib o'tgan[2]. Bu masalalarni bugungi mehnat bozori tamoyillari asosida hal etishda “fan-ta'lim-ishlab chiqarish” innovatsion hamkorligini amalga oshirish muhim masalalardan biri hisoblanadi.

Ijtimoiy hamkorlik tizimi ham ta'minlanadi, ta'lim muassasasining izchil rivojlanishi va uning hamkorlari holatini sifat jihatidan yaxshilanadi. Shunday qilib, ta'lim muassasasining ijtimoiy hamkorligi sifat jihatidan farq qiladi o'zaro hamkorlikning boshqa shakllari homiylikdir. Uning asosiy g'oyasi-ta'lim muassasasining o'zaro manfaatli hamkori sifatida emas, balki to'liq sherikligidir. Bu esa resurslarni bevosita va to'g'ridan-to'g'ri almashishi degan ma'noni anglatadi.

Ta'lim, ilm-fan va ishlab chiqarishni integratsiyalashda ijtimoiy sheriklik modeli odatda innovatsiyalar, tadqiqotlar va malaka oshirishni qo'llab-quvvatlash uchun akademiya, sanoat va hukumat o'rtasidagi hamkorlikni o'z ichiga oladi. Ushbu model o'zaro manfaatni ta'minlaydi, bunda ta'lim muassasalari bilim va ko'nikmalar beradi, sanoat resurslar va amaliy qo'llashni taklif qiladi va hukumat siyosat va qo'llab-quvvatlashni osonlashtiradi. U ta'lim o'quv dasturlarini sanoat ehtiyojlariga moslashtirish, haqiqiy muammolarni hal qiluvchi tadqiqotlarni rag'batlantirish va akademik va sanoat o'rtasida bilim va texnologiyalarni uzatishni osonlashtirishga qaratilgan.

Ijtimoiy sheriklik – davlat organlarining nodavlat notijorat tshkilotlari va fuqarolik jamiyatining boshqa institutlari bilan mamalakatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish dasturlarini, shu jumladan tarmoq, hududiy dasturlarni, shunigdek normativ-huquqiy hujjatlarni hamd fuqarolarning huquqlari va qonuniy manfaatlariga daxlor bo'lgan boshqa qarorlarni ishlab chiqish hamda amalga oshirish borasidagi hamkorligidir.

Muhandislik va texnik ta'lim sifatining ko'plab tarkibiy qismlari orasida muassasalarning ijtimoiy sherikligiga alohida o'rin beriladi. Oliy texnik ta'lim sohasidagi ijtimoiy sheriklik-bu muassasalarning birgalikdagi faoliyati tizimi ilm-fan va ta'lim, ishlab chiqarish va biznes, mehnat bozorida raqobatbardoshlikni ta'minlash. Ijtimoiy sheriklik ishtirokchilari: o'qituvchilar, talabalar, ish beruvchilar (korxonalar, tarmoq uyushmalari, konsorsiumlar), ta'limni boshqarish organlari, davlat hokimiyati va munitipal o'zini o'zi

boshqarish organlari, jamoat tashkilotlari. Ijtimoiy sheriklik ko'p qirrali hodisa bo'lib, uni turli nuqtai nazardan tavsiflash mumkin. Shu munosabat bilan ijtimoiy sheriklikning mohiyati, uning roli, maqsadlari va boshqalar haqida turli xil tushunchalar mavjud vazifalar. Tadqiqot mavzusiga asoslanib, ushbu ishda universitetning ijtimoiy sherikligi ilmiy muassasalar, ishlab chiqarish, jamoatchilik vakillari bilan o'zaro munosabatlarning alohida turi sifatida belgilanadi. Ta'limning zamonaviy kontseptsiyasiga muvofiq, kasb-hunar ta'limi bilim va rivojlanishning uzluksiz, moslashuvchan, maqsadga muvofiq kasbiy hayot davomida kasbiy kompetentsiya darajasi jarayoni sifatida qaraladi. Ijtimoiy hamkorlik jarayonida har bir universitet mahsulot va xizmatlarni yetkazib beruvchi vazifasini bajaradi. Universitetda o'zaro hamkorlik samaradorligiga qiziqqan beshta asosiy ijtimoiy guruh mavjud, texnik oliy o'quv yurtlari bitiruvchilarini uzluksiz va "mijoz" ga yo'naltirilgan, barcha ishtirokchilarning ijtimoiy-iqtisodiy manfaatlari muvozanatiga erishishga yordam beradigan aniq kasbiy muammolarni hal qilish jarayonida amalga oshiriladigan kasbiy tayyorgarlik sifatini rivojlantirishga qaratilgan:

- mahsulot va xizmat iste'molchilari: aholi, ilmiy va ishlab chiqarish tuzilmalari, davlat;
- abituriyentlarni etkazib beruvchilar: maktablar, litseylar, texnik maktablar, kollejlilar, gimnaziyalar;
- universitet xodimlari: kasbiy-pedagogik, ilmiy va o'quv yordami;
- yuqori tashkilotlar: Oliy ta'lim va fan innovatsiyalar vazirligi; organlar davlat va munitsipal hokimiyat;
- ijtimoiy infratuzilma: tuman, - shahar, mintaqa, mamlakat.

Ta'lim, fan va ishlab chiqarish integratsiyasi maxsus modeldir. Ijtimoiy sheriklikning barcha ishtirokchilari teng hamkorlik asosida ijtimoiy-iqtisodiy manfaatlar muvozanatini ta'minlashga qaratilgan. Ta'lim, fan va ishlab chiqarish integratsiyasiga asoslangan ijtimoiy sheriklik modelini amalga oshirish samaradorligi quyidagi omillar bilan belgilanadi:

- - o'zaro aloqada bo'lgan har bir tomonning ta'limni birgalikda tashkil etishning maqbul usullari, shakllarini topishga qiziqishi, o'quv jarayoni, ilmiy-tadqiqot va ishlab chiqarish faoliyati;
- hamkorlikning konstruktivligi va eng muhim muammolarni birgalikda yengish;
- demokratiya, bu har bir tomonga ijodiy tashabbusni to'liq namoyon etish va o'z pozitsiyasini asoslash imkonini beradi;

- ta'lim, fan va ishlab chiqarish tashkilotlarining ijtimoiy sheriklik munosabatlarida qonuniylik garovi bo'lgan tomonlar va ularning vakillari tomonidan qonunlar va boshqa normativ-huquqiy hujjatlarga rioya qilish;
- tomonlarning majburiyatlarni o'z zimmlariga olishlari ixtiyoriyligi, ijtimoiy sheriklikning mohiyati;
- ta'lim, fan va ishlab chiqarishning ijtimoiy o'zaro ta'sirining integral mexanizmlari ta'siri asosida "yotgan" qadriyatlar umumiyliги va o'ziga xos rollarga muvofiq ierarxiyalangan ijtimoiy sheriklik ishtirokchilari ;
- yo'naltirilgan axborot-ta'lim o'zaro ta'siri samarali aloqalar va ko'p tomonlama munosabatlarni tashkil etish.

So'nggi o'n yil ichida mahalliy oliy ta'limning o'ziga xos hodisasi korporativ universitetlarni yaratish va rivojlantirish ekanligi aniqlandi. Ta'lim, fan va ishlab chiqarish integratsiyasini amalga oshirish korporativ universitetlar doirasida quyidagilar ta'minlanadi: O'zbekistonning zamonaviy texnologik va iqtisodiy imkoniyatlari ko'lami, akademik va tarmoq fanlari, ta'lim sohasidagi milliy yutuqlar, sanoat va biznes. YUNESKOning hisob - kitoblariga ko'ra, korporativ ta'limning faol rivojlanishi zamonaviy kompaniyalarda intellektual kapitalning ortib borayotgan roli bilan bog'liq, shuning uchun zamonaviy korporativ universitet dunyoning yetakchi kompaniyalari bilan birgalikda tashkil etilgan o'quv-ilmiy klasterlar bilan o'ralgan universitetdir. Universitetlarni o'zgartirishning zamonaviy shakllari global hamjamiyatning o'sib borayotgan tendentsiyasi bilan bog'liq iqtisodiyot, siyosat, ekologiya va madaniyatni qamrab olgan. Ijtimoiy sheriklikning turli shakllari quyidagilarni ta'minlaydi:

- birinchidan, umumlashtirilgan intellektual va ijodkorlikni shakllantirish
- ikkinchidan, mintaqaviy mehnat bozori va ta'lim xizmatlari monitoringini tashkil etish maqsadida ish beruvchilar va ta'lim hamjamiyati o'rtasida doimiy hamkorlik tizimini rivojlantirish, oqilona mehnat bozorida professional bo'shliqlarni to'ldirish;
- uchinchidan, ish beruvchilarni rag'batlantiradigan mexanizmlarning ishlashi ilm-fan, ishlab chiqarish va ta'limning ijobiy tarqalishini ta'minlaydigan ta'lim muassasalariga sarmoya kiritish, ish beruvchilarning kasb-hunar ta'limi muassasalarini moliyalashtirish va boshqarishda ishtirok etish tajribasi;
- to'rtinchidan, yagona axborot-ta'lim makonini yaratish, ilmiy - ta'lim- ishlab chiqarish zanjirlariga CALS texnologiyalarini joriy etish.[3]

Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, ilm-fan, ta'lim tizimi, faol ishlab chiqarish va Real biznesning rivojlanayotgan aloqalari:

- professor-o'qituvchilarning kasbiy o'sishini rag'batlantirish;

- texnik universitetlarning bitiruvchilariga martaba o'sishining aniq istiqboliga ega bo'lgan sanoat korxonalarida ish bilan ta'minlashni kafolatlash;
- ularning kasbiy darajasini shakllantirish va rivojlantirishga hissa qo'shish vakolatlar;
- oliy texnik ta'lim muassasalariga muhandislarni tayyorlash uchun kafolatlangan haq to'lanadigan buyurtmani taqdim etish, tajriba - o'quv bazasini rivojlantirish, taqdim etilayotgan ta'lim darajasini oshirish va diversifikatsiyalash, o'qituvchilar tarkibini moddiy qo'llab-quvvatlash darajasi va uning kasbini rag'batlantirish, ta'limda yuqori malakali kadrlar tayyorlash;
- mutaxassislariga, ularni tayyorlash va qayta tayyorlashni rejalashtirish uchun ehtiyojlar; kasbga yo'naltirish yondashuvlarini o'zgartirish;
- ish beruvchilarni jalb qilish orqali mehnat bozori bilan aloqalarini kuchaytirish va bitiruvchilarga malaka va malaka talablarini ishlab chiqishda boshqa ijtimoiy sheriklar, bilimlarni monitoring qilish tizimlari, kasbiy mahorat va ko'nikmalar, korxonalarning rolini oshirish muayyan ishlab chiqarish talablariga javob beradigan vakolatlarni shakllantirish;
- ijtimoiy sheriklarni litsenziyalash va sertifikatlash tartib-qoidalari orqali ta'lim muassasalari faoliyatini boshqarish, nazorat qilish va baholashga jalb qilish;
- ta'lim muassasalarining o'zini o'zi boshqarishga o'tishiga ko'maklashish, ularning katta avtonomiyasini rag'batlantirish, iqtisodiy boshqaruv usullariga o'tish, shuningdek bitiruvchilarni ish bilan ta'minlash.[4]

Ta'lim jarayonida yangi bilimlarning fanlararo sintez jarayoni juda sekin kechib, ba'zida u bir qancha o'n yilliklarga teng davrni qamrab oladi. O'quv jarayonida o'qituvchi bir yoki bir necha mashg'ulot, yoki hatto bir necha daqiqa ichida talabani ilgari turli fanlariga oid o'zlashtirilgan bilimlarga tayanuvchi sub'ektiv yangi bilimga - olib kelishi kerak bo'ladi. Ya'ni, bilimlarni tayyor holatida berish emas, balki ularning sintezi uchun tegishli shart-sharoitlar yaratilishi kerak. Bu vazifani amalga oshirishning texnologik usullaridan biri bir sohaga oid bilimlarni boshqasiga olib o'tish bilan bog'liq bo'lib, u fanlararo aloqalarni o'rnatishning asosiy mexanizmi hisoblanadi desak mubolag'a bo'lmaydi.

Adabiyotlar:

1. Sh. M. Mirziyoyev "Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir". O'zbekiston-2018yil

2. Sh.M.Mirziyoyev “YANGI O‘ZBEKISTON STRATEGIYASI”. -Toshkent. “O,,zbekiston” nashriyoti, 2021. 464 bet.

3. Норенков И.П. Информационная поддержка наукоемких изделий. CALS- технологии / И.П.Норенков, П.К.Кузьмик. - М.: МГТУ им. Н.Э. Баумана, 2002. - 320 с.

4. Сазонова З.С. Организация самостоятельной работы студентов младших курсов / Вестник Московского автомобильно-дорожного института (государственного технического университета), вып. 2 // З.С.Сазонова, Н.В.Чечеткина. - М.: МАДИ (ГТУ), 2004. - С. 32-36

РЕЗЮМЕ

Ushbu maqolada ta'lim, fan va ishlab chiqarish integratsiyasining tuzilishi, mazmunini ijtimoiy sheriklikning maxsus modeli sifatida ochib berish va zamonaviy talablarga javob beradigan muhandislik ta'limi sifatini ta'minlash, ijtimoiy-iqtisodiy muammolarni hal qilishning asosiy mexanizmi keltirilgan .

РЕЗЮМЕ

В данной статье представлена структура интеграции образования, науки и производства, раскрытие содержания как особой модели социального партнерства и обеспечение качества инженерного образования, отвечающего современным требованиям, как основного механизма решения социально-экономических задач .

SUMMARY

This article presents the structure of the integration of education, science and production, the disclosure of content as a special model of social partnership and ensuring the quality of engineering education that meets modern requirements as the main mechanism for solving socio-economic problems.